

R O Z S U D O K

V M E N E S L O V E N S K E J R E P U B L I K Y

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Daniely Sučanskej a sudcov JUDr. Emila Franciscyho a JUDr. Eleny Siebenstichovej, v právnej veci navrhovateľky **I.**, bývajúcej v N., proti odporcovi **I.**, bývajúcemu v N., zastúpenému JUDr. V., advokátkou so sídlom v N., **o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov a určenie neplatnosti dohody o vyporiadanií bezpodielového spoluvlastníctva**, vedenej na Okresnom súde Nitra pod sp. zn. 16 C 373/98, o dovolaní odporcu proti rozsudku Krajského súdu v Nitre z 20. septembra 2006, sp. zn. 5 Co 197/2005, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Nitre z 20. septembra 2006, sp. zn. 5 Co 197/2005 vo výroku, ktorým bol zmenený rozsudok Okresného súdu Nitra zo 4. apríla 2005, č.k. 16 C 373/98-388 tak, že dohoda o vyporiadanií bezpodielového spoluvlastníctva manželov zo 16. októbra 1998 je neplatná, a rozsudok Okresného súdu Nitra zo 4. apríla 2005, č.k. 16 C 373/98-388 v časti, ktorou bol zamietnutý návrh o určenie neplatnosti dohody o vyporiadanií bezpodielového spoluvlastníctva manželov zo 16. októbra 1998 **z r u š u j e** a vec v rozsahu zrušenia vracia Okresnému súdu Nitra na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

Okresný súd Nitra rozsudkom zo 4. apríla 2005, č.k. 16 C 373/98-388 zamietol návrh, ktorým sa navrhovateľka domáhala 1/ vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej len „BSM“) z dôvodu, že rozsudkom Okresného súdu Nitra zo 6. augusta 1998, č.k. 25 C 156/98-10 bolo právoplatne zrušené BSM, 2/ určenia neplatnosti dohody o vyporiadanií BSM uzavretej dňa 16. októbra 1998 medzi účastníkmi, registrovanej na

Katastrálnom úrade v Nitre, Správa katastra pod V.. Rozhodnutie odôvodnil tým, že po vykonanom dokazovaní dospel k záveru, že dohoda o vyporiadaní BSM uzavretá 16. októbra 1998 je platná, keďže bola uzavretá v súlade s ustanoveniami Občianskeho zákonníka. Právne účinky vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva nastávajú dňom jej uzavretia, v časti nehnuteľností dňom povolenia vkladu vlastníckeho práva správou katastra. Existencia platnej dohody o vyporiadaní BSM bráni vyporiadaniu BSM, preto súd návrh na určenie neplatnosti tejto dohody i na vyporiadanie BSM zamietol. Rozhodnutie o trovách konania odôvodnil § 142 ods. 1 O.s.p.

Krajský súd v Nitre na odvolanie navrhovateľky rozsudkom z 20. septembra 2006, sp. zn. 5 Co 197/2005 zmenil rozsudok Okresného súdu Nitra zo 4. apríla 2005, č.k. 16 C 373/98-388 v časti týkajúcej sa zamietnutia návrhu na určenie neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM zo dňa 16.10.1998 tak, že určil, že dohoda o vyporiadaní BSM uzavretá medzi navrhovateľkou a odporcom, registrovaná na Katastrálnom úrade v Nitre, Správa katastra pod V., je neplatná. V časti týkajúcej sa výroku napadnutého rozsudku o zamietnutí návrhu na vyporiadanie BSM ako aj v časti o náhrade trov konania napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa zrušil a vec v tejto časti vrátil prvostupňovému súdu na ďalšie konanie. Po zhodnotení vykonaného dokazovania na rozdiel od súdu prvého stupňa dospel k záveru, že „právny úkon“ (dohoda) uzatvorený účastníkmi konania 16. októbra 1998 postráda prejav vôle navrhovateľky uzatvoriť dohodu o vyporiadaní BSM, čo má za následok podľa § 34 O.z. jeho neplatnosť. Absolútne neplatným právnym úkonom je aj v dôsledku absencie jeho základných náležitostí (§ 37 ods. 1 O.z.), ktorými sú najmä vážnosť, určitosť a zrozumiteľnosť. Záver, že navrhovateľka nemienila prejaviť svoju vôľu spôsobom vyplývajúcim z obsahu dohody zo 16. októbra 1998 dokazuje napr. dátum jej odchodu zo spoločnej domácnosti (8. októbra 1998), dátumu odvolania čestného prehlásenia z 23. septembra 1998, a dátum, kedy požiadala súd prvého stupňa o vyslovenie zákazu odporcu nakladať s účtami vo VÚB, a.s. pobočka Nitra (30. októbra 1998). Spôsob uzatvorenia a samotný obsah dohody o vyporiadaní BSM odvolací súd považoval v porovnaní s inými dohodami tohto druhu za absolútne výnimočný a neštandardný z viacerých dôvodov: a/ dohoda neobsahuje názov, resp. označenie ako dohoda o vyporiadaní BSM, b/ podpisy účastníkov dohody sa nenachádzajú na konci textu tvoriaceho jej obsah, ale každý z účastníkov v podstate podpísal iba časť dohody týkajúcu sa vecí, ktoré majú pripadnúť do výlučného vlastníctva druhého z účastníkov. Vzhľadom k tomu, že predmetom dohody sú okrem iného aj nehnuteľnosti, vyžaduje sa pre platnosť dohody písomná forma dohody

opatrená podpismi obidvoch strán. Z absolútne neplatného právneho úkonu právne následky nemôžu nastať, a to ani dodatočným schválením (ratihabíciou), ani odpadnutím vady prejavu vôle (konvalidáciou), resp. konsenzuálnym súhlasom. Na túto neplatnosť musí súd prihliadať aj bez návrhu (ex officio) z úradnej povinnosti.

Rozsudok krajského súdu v zmeňujúcom výroku, t.j. vo výroku, ktorým určil dohodu o vyporiadaní BSM za neplatnú, napadol odporca dovolaním, prípustnosť ktorého odôvodnil § 238 ods. 1 O.s.p. a jeho dôvodnosť § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p. Poukázal na § 149a O.z., podľa ktorého ak sa dohody medzi manželmi podľa § 143a a § 149 týkajú nehnuteľností, musia mať písomnú formu a nadobúdajú účinnosť vkladom do katastra; pre takéto dohody platí všeobecný režim pre vklad do katastra podľa § 25 a nasl. zákona č. 162/1995 Z.z. V § 31 uvedeného zákona je upravený postup správy katastra, podľa ktorého táto preskúma platnosť zmluvy pred povolením vkladu. Navrhovateľke nič nebránilo napadnúť rozhodnutie Správy katastra Nitra o povolení vkladu dohody o vyporiadaní BSM z 19. decembra 2000 pod V. žalobou na súde podľa § 247 a nasl. O.s.p., navrhovateľka toto svoje právo nevyužila a o rozšírenie pôvodného návrhu na vyporiadanie BSM o určenie neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM požiadala až návrhom doručeným súdu 10. februára 2003. V prípade, ak by malo byť predmetné rozhodnutie neúčinné v dôsledku určenia neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM, vnímal by takéto rozhodnutie ako porušenie jeho základných občianskych práv a istôt, nakoľko rozhodnutie je právoplatné a na toto rozhodnutie nadväzovali ďalšie právne úkony, ktorých účastníkmi boli tretie osoby. Aj títo ďalší účastníci právnych úkonov nadväzujúcich na uvedené vstupovali do právnych úkonov dobromyseľne, na základe právnych úkonov nadobudli vlastnícke právo a po povolení vkladu vykonávali na nehnuteľnostiach rozsiahle investície. Dovolateľ nesúhlasil s názorom odvolacieho súdu o absencii navonok prejavenej vôle navrhovateľky pri uzatváraní dohody. Na dohode sa nachádza jeho podpis i podpis navrhovateľky, čo nepoprela, preto jej tvrdenie, že dohodu nepodpísala a že mu poskytla iba čistý papier bez textu s jej podpisom, zostalo nepreukázané. Neobstojí ani ďalší dôvod neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM pre rozpor s § 37 ods. 1 O.z. I keď dohoda nie je vzorovou dohodou svojho druhu, ide o platný právny úkon, k čomu dospela nielen správa katastra, ale aj súdy rôznych stupňov v ďalších konaniach, v ktorých posudzovali otázku jej platnosti ako predbežnú. Naviac záver odvolacieho súdu o neplatnosti dohody pre absenciu jej určitosti, zrozumiteľnosti a vážnosti nie je presvedčivo odôvodnený, keď odvolací súd neuvádza konkrétne, v čom je dohoda neurčitá, nezrozumiteľná a v čom spočíva absencia vážnosti. Žiadne ustanovenie neupravuje formu dohody o vyporiadaní BSM;

iba ak sa dohoda týka nehnuteľností, v zmysle platnej úpravy musí mať písomnú formu. Táto podmienka bola splnená, dohoda má písomnú formu, bola podpísaná oboma účastníkmi, spôsob podpisovania, resp. umiestnenia podpisov na predmetnej dohode navrhla samotná navrhovateľka, čo on akceptoval. V priebehu konania obaja potvrdili, že predmetom dohody o vyporiadaní BSM zo 16. októbra 1998 sú všetky veci, ktoré patrili do ich BSM. Ak každý z nich podpísal a tým odsúhlasil veci pripadajúce do výlučného vlastníctva druhého účastníka dohody, musel byť uzrozumený s tým, že ostatné veci pripadajú do jeho výlučného vlastníctva. Z uvedených dôvodov žiadal rozsudok krajského súdu v napadnutej časti zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

Navrhovateľka vyjadrenie k dovolaniu nepodala.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) zastúpený advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), proti rozsudku, ktorý možno napadnúť dovolaním (§ 238 ods. 1 O.s.p.), preskúmal napadnuté rozhodnutie bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že rozsudky súdov nižších stupňov treba zrušiť.

V zmysle § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania, ale i v dovolaní uplatnenými dôvodmi. Obligatórne (§ 242 ods. 1 O.s.p.) sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tiež tzv. inými vadami konania, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Dovolacie dôvody dovolací súd neposudzuje iba podľa toho, ako ich dovolateľ označil, ale podľa obsahu tohto opravného prostriedku. Existencia väd konania v zmysle § 237 O.s.p. nebola tvrdená a v dovolacom konaní ani nevyšla najavo. To platí aj o tzv. inej vade konania (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.).

Odporca v dovolaní namieta, že rozsudok krajského súdu v napadnutej časti spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 242 ods. 2 písm. c/ O.s.p.) v otázke neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM. Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a aplikuje konkrétnu právnu normu na zistený skutkový stav. Úlohou dovolacieho súdu v prípade dovolania, ktoré je odôvodnené nesprávnym právnym

posúdením veci, je preskúmať, či odvolací súd na zistený skutkový stav použil správny predpis a či ho aj správne interpretoval. Predmetom súdneho posudzovania môžu byť len právne otázky [na riešenie skutkových otázok dovolací súd nie je oprávnený ani vybavený procesnými prostriedkami (§ 243a ods. 2, veta druhá O.s.p.)].

Dovolateľom tvrdené dovolacie dôvody neposudzuje dovolací súd len podľa toho, ako boli slovné vyjadrené, ale predovšetkým podľa obsahu tohto opravného prostriedku (§ 41 ods. 2 O.s.p. v spojení s § 243c O.s.p.). Vzhľadom na nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom v otázke procesnej prípustnosti danej určovacej žaloby, nezaoberal sa dovolací súd dôvodmi neplatnosti predmetnej dohody, pretože ich riešenie by prichádzalo do úvahy až po správnom vyriešení otázky existencie naliehavého právneho záujmu navrhovateľky na požadovanom určení.

V posudzovanej veci z obsahu spisu vyplýva, že navrhovateľka dňa 22. decembra 1998 podala návrh na vyporiadanie BSM z dôvodu, že rozsudkom Okresného súdu Nitra zo 6. augusta 1998, č.k. 25 C 156/98-10 bolo zrušené bezpodielové spoluvlastníctvo manželov za trvania manželstva. V priebehu konania o vyporiadanie BSM podala aj návrh na určenie neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM zo 16. októbra 1998; súd pripustil rozšírenie návrhu dňa 12. februára 2003 (viď č.l. 158 spisu). Súd prvého stupňa rozsudkom zo 4. apríla 2005 č.k. 16 C 373/98-388 návrh na určenie neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM zamietol a zamietol aj návrh na vyporiadanie BSM z dôvodu existencie platnej dohody o vyporiadaní BSM, ktorá predstavuje prekážku pre vyporiadanie BSM rozhodnutím súdu. Krajský súd na odvolanie navrhovateľky zmenil zamietajúci rozsudok súdu prvého stupňa v časti o určenie neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM a určil dohodu uzavretú účastníkmi 16. októbra 1998 registrovanú na Katastrálnom úrade v Nitre, Správa katastra Nitra pod V. (súčasťou vyporiadania podľa dohody boli aj označené nehnuteľnosti) za neplatnú. V časti týkajúcej sa výroku napadnutého rozsudku o zamietnutí návrhu na vyporiadanie BSM ako aj v časti o náhrade trov konania napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa zrušil a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Odvolací súd záver o absolútnej neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM zo 16. októbra 1998 založil na absencii prejavu vôle navrhovateľky uzatvoriť dohodu o vyporiadaní BSM (§ 46 ods. 1 O.z.) a absencii základných náležitostí právneho úkonu v zmysle § 37 ods. 1 O.z., ktorými sú najmä vážnosť, určitosť a zrozumiteľnosť.

V zmysle § 80 O.s.p. návrhom na začatie konania (žalobou) možno uplatniť, aby sa rozhodlo najmä o: a/ osobnom stave, b/ splnení povinnosti, ktorá vyplýva zo zákona, z právneho vzťahu alebo z porušenia práva, c/ určení, či tu právny vzťah alebo právo je alebo nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem.

Návrh, ktorým sa navrhovateľka domáhala určenia neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM, podľa súdnej praxe je svojou povahou žalobou podľa § 80 písm. c/ O.s.p. V súvislosti s uplatneným dovolacím dôvodom dovolací súd považuje za potrebné uviesť, že súčasťou právneho posúdenia veci súdom je v prípade určovacej žaloby aj posúdenie jej procesnej prípustnosti z hľadiska preukázania naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení (§ 80 písm. c/ O.s.p.). Právny záver, ktorý súd zaujme pri posudzovaní určovacej žaloby z hľadiska opodstatnenosti ňou uplatnených nárokov, zahŕňa v sebe (aj bez výslovného vyjadrenia) tiež záver súdu o existencii naliehavého právneho záujmu navrhovateľa na požadovanom určení. Tým, že odvolací súd v danej veci vecne preskúmal platnosť samotnej dohody o vyporiadaní BSM, vyjadril nepriamo svoj záver, že navrhovateľka má naliehavý právny záujem na určení neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM. Posúdiť, či napadnutý rozsudok spočíva na správnom právnom posúdení veci, znamenalo teda v danej veci aj preskúmať správnosť (odvolacím súdom síce výslovne nevyjadreného, ale inak jednoznačne zaujatého) záveru, že navrhovateľka má naliehavý právny záujem na určení neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM zo 16. októbra 1998.

Určovací návrh (§ 80 písm. c/ O.s.p.) má spravidla preventívny charakter a má miesto predovšetkým tam, kde ním možno eliminovať stav ohrozenia práva alebo neistoty v právnom vzťahu a zodpovedajúcu nápravu nemožno dosiahnuť inak. Určovací návrh je namieste tiež tam, kde najúčinnnejšie vystihuje obsah a povahu príslušného právneho vzťahu a možno ním dosiahnuť odvrátenie budúcich sporov účastníkov konania a predísť rozmnožovaniu súdnych konaní. Pokiaľ nemožno očakávať naplnenie týchto funkcií určovacieho návrhu, nie je daný naliehavý právny záujem vyžadovaný ustanovením § 80 písm. c/ O.s.p. Účelom návrhu o určenie je poskytnúť ochranu práva navrhovateľa predovšetkým pred tým, než dôjde k porušeniu právneho vzťahu alebo práva [určovací návrh preto vo všeobecnosti nie je opodstatnený tam, kde už právny vzťah alebo právo boli porušené a kde je namieste návrh o splnenie povinnosti (§ 80 písm. b/ O.s.p.)]. Zásada, že navrhovateľ sa nemôže návrhom úspešne domáhať určenia právneho vzťahu alebo práva tam, kde sa môže domáhať splnenia povinnosti podľa ustanovenia § 80 písm. b/ O.s.p., neplatí

vtedy, ak navrhovateľ (napriek možnosti domáhať sa priamo splnenia povinnosti) preukáže, že má naliehavý právny záujem na určení určitého práva alebo právneho vzťahu. Právny záujem, ktorý je podmienkou prípustnosti takéhoto návrhu, musí byť naliehavý v tom zmysle, že navrhovateľ v danom právnom vzťahu môže navrhovaným určením dosiahnuť odstránenie spornosti a ochranu svojich práv a oprávnených záujmov (ide najmä o prípady, v ktorých sa určením, či tu právny vzťah alebo právo je či nie je, vytvorí pevný základ pre právne vzťahy účastníkov sporu a predíde sa ďalším návrhom na začatie konania). Ak navrhovateľ neosvedčí svoj naliehavý právny záujem na ním požadovanom určení, ide o samostatný a prvoradý dôvod pre zamietnutie takéhoto návrhu. Pokiaľ súd dospeje k záveru, že určovací návrh nie je z dôvodu nedostatku naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení spôsobilým alebo procesne prípustným nástrojom na ochranu práva, zamietne návrh bez toho, aby sa zaoberal meritom veci.

Najvyšší súd Slovenskej republiky už v rozsudku sp. zn. 3 Cdo 98/2004 (na ktorý poukázal aj rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Cdo 91/2006 a ktorý opätovne pripomenul v uznesení sp. zn. 3 Cdo 36/2007) uviedol, že určovací návrh nie je spravidla opodstatnený vtedy, ak ním požadované určenie má povahu (len) predbežnej otázky vo vzťahu k posúdeniu, či tu je (nie je) právny vzťah alebo právo, teda najmä vtedy, ak vyriešenie predbežnej otázky ešte neznamená úplné vyriešenie obsahu spornosti daného právneho vzťahu alebo práva. Ak napríklad právna otázka platnosti alebo neplatnosti právneho úkonu má povahu predbežnej otázky vo vzťahu k existencii práva alebo povinnosti, nie je spravidla daný naliehavý právny záujem na vyriešení (určení) tejto predbežnej otázky, a to najmä vtedy, keď takáto predbežná otázka nerieši alebo nemôže riešiť celý obsah sporného právneho vzťahu alebo práva.

Samostatným návrhom nastolená otázka neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM (uzavretie ktorej navrhovateľka od začatia konania o vyporiadanie BSM popiera) má povahu len predbežnej otázky, ktorá bude (mala by byť) tak – či onak, riešená ako predbežná v prebiehajúcom neskončenom konaní o vyporiadanie BSM. Vzhľadom na vyššie uvedené navrhovateľka nemá (nemôže mať) naliehavý právny záujem na požadovanom určení. Tento záver je opodstatnený o to viac, že v danom prípade by sa spornosť vzťahu účastníkov definitívne neodstránila ani prípadným vyriešením otázky neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM, pretože naďalej by zostala nevyriešená otázka vyporiadania BSM súdom, ktoré konanie nie je doposiaľ ukončené a na právnom postavení navrhovateľky by sa nič nezmenilo.

V tejto súvislosti dovolací súd dodáva, že pre posúdenie otázky naliehavého právneho záujmu vyžadovaného ustanovením § 80 písm. c/ O.s.p. je rozhodujúci právny záujem navrhovateľky (jej návrh je predmetom konania), teda nie právny záujem odporcu. V danom prípade je zrejmé, že navrhovateľke ide o to, aby odporca nedisponoval spoločným majetkom vrátane nehnuteľností, ktoré podľa dohody pripadli jemu a naopak odporca má záujem, aby dohoda zostala v platnosti vzhľadom na následné prevody nehnuteľností (na ktoré poukázal vo svojom dovolaní), ktoré podľa spornej dohody pripadli jemu.

Vyššie uvedený záver o nedostatku naliehavého právneho záujmu navrhovateľky v zmysle § 80 písm. c/ O.s.p. na tom, aby sa v samostatnom konaní na jej návrh určila neplatnosť dohody o vyporiadaní BSM však neznamená, že by nemala žiadnu možnosť domáhať sa vyriešenia sporných vzťahov s odporcom, resp. vyporiadania BSM. Uvedený záver znamená len to, že tento navrhovateľkou zvolený procesný prostriedok nebol v danom prípade vhodný a procesne prípustný a možno ho označiť aj za nadbytočný.

Z dôvodov uvedených vyššie dovolací súd dospel k záveru, že napadnutý rozsudok spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci v otázke preukázania naliehavého právneho záujmu navrhovateľky na podaní určovacieho návrhu (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Najvyšší súd Slovenskej republiky preto rozsudok odvolacieho súdu v napadnutej časti zrušil (§ 243b ods. 1 O.s.p.), pre rovnako nesprávne právne posúdenie veci zrušil aj rozsudok súdu prvého stupňa v časti o zamietnutí návrhu o určenie neplatnosti dohody o vyporiadaní BSM (§ 243b ods. 2 O.s.p.) a vec vrátil v rozsahu zrušenia súdu prvého stupňa na ďalšie konanie.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 30. júla 2008

JUDr. Daniela Sučanská, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia: